

ХРЕСТОМАТІЯ З ДИРИГУВАННЯ

ПЕРША ЧАСТИНА

ХАРКІВ - 2019

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО -МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО - МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

ХРЕСТОМАТІЯ З ДИРИГУВАННЯ

ПЕРША ЧАСТИНА

Навчальний посібник
для інструментальних класів музичної школи,
музичного відділення мистецької школи
з предмета за вибором «Основи диригування»
та закладів вищої освіти мистецького спрямування

ХАРКІВ - 2019

УДК 780.8.087.5.071.2(076)
0-75

*Рекомендовано Державним науково-методичним центром змісту
культурно-мистецької освіти (лист від 12 березня 2018 р. № 214-11)*

Укладачі:

- О. І. Гончаров** - старший викладач кафедри народних інструментів
Харківської державної академії культури
- О. М. Гончарова** - методист Харківського обласного навчально-методичного
центру підвищення кваліфікації працівників
культосвітніх закладів;
викладач-методист Харківської спеціалізованої школи
з поглибленим вивченням окремих предметів №133
«Ліцей мистецтв»

Рецензенти:

- Л. М. Мельникова** - викладач-методист
Харківського музичного училища
імені Б. М. Лятошинського
- А. М. Стрілець** - старший викладач
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського;
головний диригент «Великого академічного
Слобожанського ансамблю пісні і танцю»
- С. І. Тищик** - викладач вищої категорії
Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка

Редактор:

- Н. І. Смольська** - методист вищої категорії Київського міського методичного
центру закладів культури та навчальних закладів,
викладач-методист Київської дитячої музичної
школи № 14 імені Д. Кабалевського,
член Національної всеукраїнської музичної спілки

Відповідальний за випуск:

- П. О. Івченко** - методист вищої категорії
Державного науково-методичного центру змісту
культурно-мистецької освіти

ПЕРЕДМОВА

Виховання та становлення високопрофесійного музиканта – досить складний та довготривалий процес, що вимагає від особистості, окрім наявності належних волевих якостей і творчої ініціативи, ще й значного запасу спеціальних знань, умінь та стійкого бажання постійно розширювати свої фахові й загально-музичні пізнання.

Україна має потужну школу диригентської майстерності, але мистецтво диригування продовжує розвиватися разом із безперервно зростаючим рівнем майстерності музикантів-виконавців, а це, в свою чергу, потребує постійного вдосконалення професійної підготовки як музикантів-виконавців, так і майбутніх диригентів, керівників різного складу творчих колективів.

Розвиток та вдосконалення системи мистецької освіти в нашій країні, введення в навчально-виховний процес мистецьких шкіл такого предмета за вибором, як «Основи диригування» дозволяє вже на початковому етапі навчання націлювати учня на більш активне пізнання дійсності, формування спеціальних знань, умінь та навичок завдяки залученню до практичної творчої діяльності, що сприятиме подальшому розвитку індивідуальних творчих здібностей учнів та забезпечуватиме інтеграцію їхніх особистісних якостей в національну та світову музичну культуру. Навіть якщо учень не стане в майбутньому професійним диригентом або музикантом-виконавцем, він все одно значно розширить коло своїх знань та умінь, поглибить і збагатить процес своєї освіти.

Як зауважив видатний український мистецький діяч, диригент і педагог М. Ф. Колеса: «Диригування – це таке саме виконавське мистецтво як спів, гра на скрипці, кларнеті чи на якомусь іншому інструменті. Але між іншими видами виконавського мистецтва і диригуванням є суттєва різниця: якщо музиканти-виконавці у своїй музичній практиці мають справу з безплотним інструментом (фортепіано, скрипка, флейта, арфа тощо), на якому вони грають краще чи гірше, залежно від якості інструмента та від своєї

майстерності, то диригент має перед собою велику кількість хористів чи музикантів, тобто велику кількість різних індивідуальностей, які він мусить об'єднати в одну цілість, в один спаяний колектив так, щоб він зазвучав під його руками як добре настроєний інструмент» [1, с. 3]

Для успішного опанування предмета «Основи диригування» (*dirigere* – від лат. вести, керувати) окрім гарного музичного слуху, відчуття темпоритму, музичної форми і стилю, певного рівня музичного мислення і пам'яті, виконавського досвіду учень повинен мати опорні знання з теорії та історії музики, сольфеджіо, елементарні знання з інструментознавства, володіти навичками гри у складі інструментального ансамблю або оркестру. Тому вивчення предмета за вибором «Основи диригування» рекомендується учням випускних класів, які навчилися гри на одному або кількох музичних інструментах в межах вимог мистецької школи і мають певний виконавський досвід та рівень художнього мислення.

Безумовно, головним у процесі опанування основ техніки диригування є робота над різними за жанрами, стилями та характерами музичними творами, що включає в себе ознайомлення з кращими зразками світової музичної спадщини й розвиток та вдосконалення уміння творчо аналізувати музичний твір, більш професійно визначаючи музичну форму, художньо-образний зміст і характер музичного твору за допомогою набутих диригентських прийомів і жестів.

Мануальна техніка як сукупність спеціальних рухів або жестів правої та лівої рук диригента отримала свою назву від лат. *manos* – рука. За допомогою мануальної техніки диригент має змогу спілкуватися з виконавським колективом, тобто відтворювати потрібні (зазначені автором) темп, ритм, динаміку та характер музичного твору.

Починати знайомство з елементами мануальної техніки слід з виконання найбільш типових диригентських вправ, які необхідно підбирати для кожного учня індивідуально та коригувати в залежності від загально-

музичного рівня учня та фізичних особливостей його диригентського апарату. Це можуть бути вправи:

- для усунення напруження диригентського апарату, розвитку гнучкості, плавності та вільності рухів рук;
- для відчуття та подальшого розвитку автономності координації рухів правої та лівої рук;
- для набуття та відпрацювання навичок техніки диригування та ін.

Опрацьовувати диригентські вправи краще на музичному матеріалі, додержуючись визначеного темпоритму, динаміки та потрібного характеру звучання.

До репертуару, особливо на початковому етапі вивчення предмета, бажано включати музичні твори, що раніше виконувалися учнем або знайомі йому на слух. Ці твори (або фрагменти творів) мають бути різними за схемами тактування, інтонаційно-стильовим спрямуванням, характером, темпом, ритмом, динамікою, штрихами. З кожним новим твором завдання щодо вивчення елементів мануальної техніки потрібно ускладнювати. При цьому треба враховувати не тільки такі чинники як природні музичні здібності, рівень загальної музичної підготовки та опанування засобів диригентської техніки, але й музичні уподобання кожного учня, бо емоційно-образний зміст і музична форма творів, що вивчаються, повинні бути доступними і зрозумілими для нього.

Під час вивчення основ диригування існують різні способи ознайомлення учня з музичним твором, а саме: прочитання з грою на фортепіано (якщо учень володіє інструментом), прочитання внутрішнім слухом, прослуховування твору в записі (аудіо або відео), прослуховування в концертному виконанні та/або з клавіру у виконанні піаніста-концертмейстера. Щоби учень навчився втілювати в реальність власну інтерпретацію звучання того чи іншого твору, необхідно призвичаювати його до уміння сполучати здобуті спеціальні знання з музично-теоретичних дисциплін, накопичений на уроках зі спеціальності та колективного

музичення слуховий досвід, набуті практичні навички з техніки диригування з творчими завданнями та художньою метою. Цей процес непростий та довготривалий і вимагає від учня кропіткої праці, зосередженості, терпіння та наполегливості.

Важливо пам'ятати, що робота над музичним твором відбувається за допомогою професійного музиканта-концертмейстера, проте з уявним творчим колективом, з уявним звучанням оркестрових інструментів, різних за тембром і характером звуковидобування і, в основному, із залученням внутрішнього слуху учня. Учні-диригенту необхідно встановити добрий візуальний контакт із піаністом, адже концертмейстер повинен не просто відтворювати музичний текст, він має грати за рукою диригента-початківця, виконуючи вимоги його жестів і перетворюючи їх в потрібне звучання. Гарний концертмейстер повинен уміти грати «оркестрово», по можливості відтворюючи на фортепіано тембри потрібних оркестрових інструментів та характер звуковидобування на них.

Щоб краще порозумітися з концертмейстером, підпорядкувати своїй волі увесь творчий процес і втілити власне трактування музичного твору за допомогою професійного музиканта, бажано заздалегідь визначитися з власною концепцією виконання твору, при цьому дотримуватися авторського задуму, а також уміти вільно орієнтуватися в музичному тексті, знати форму твору, мати уявлення про елементи фактури, кульмінації, знати основні темпи твору та відхилення від них, динаміку, штрихи та наперед продумувати використання відповідних технічних прийомів.

У ході навчання основам диригування варто використовувати такі форми роботи, що посилюють увагу учня, розвивають його творче мислення, інтелектуальні та особистісні якості. Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема інтернет-ресурсів, є одним із ефективних засобів активізації навчального процесу, що значно збагачує інформаційне поле учня, його пізнавальні устремління, сприяє підвищенню інтересу до навчання взагалі та до опанування програмного матеріалу з основ диригування

зокрема. Наочне ознайомлення з майстерністю відомих диригентів, з різними школами диригування надає учневі можливість порівнювати виконавські версії, аналізувати особливості індивідуального виконавського стилю кожного з диригентів. Завдяки інтернет-ресурсам суттєво зростає обізнаність учнів із новітніми методиками опанування основ диригування та поінформованість щодо видань сучасної навчально-методичної літератури з питань диригентського мистецтва тощо.

Використання різних творчих форм роботи збагачує музичний світогляд учня, сприяє розвитку його музичних здібностей, творчого потенціалу, особистісних якостей і підсилює мотивацію до вивчення основ диригування з подальшою творчою самореалізацією.

Дана «Хрестоматія з диригування» створена для учнів і викладачів музичних шкіл та музичних відділень мистецьких шкіл як навчальний посібник до вивчення предмета за вибором «Основи диригування». Проблема добору потрібного репертуару існувала завжди, тому у цьому виданні зібрані музичні твори композиторів різних часів і творчих стилів, різні за темпами і динамікою, характерами та образним змістом. Це, перш за все, твори зарубіжних композиторів-класиків, зокрема представників епохи бароко – Й.С. Баха, Г. Генделя, представників «віденської» класичної школи – Й. Гайдна, Л. Бетховена, В. Моцарта. Також до хрестоматії включені популярні твори таких знамих композиторів, як Ф. Шопен, Ф. Шуберт, Й. Штраус, М. Огинський, Ж. Бізе; твори зарубіжних композиторів ХХ століття – Б. Бартока, Е. Сігмейстера, Л. Бернстайна. Значне місце займають твори відомих російських композиторів-класиків – М. Глінки, П. Чайковського, С. Рахманінова, композиторів так званого «радянського» періоду – Д. Шостаковича, С. Прокоф'єва, А. Хачатуряна, Г. Свиридова та інших.

Окреме місце в посібнику посідають твори українських композиторів-класиків – М. Лисенка, С. Гулака-Артемівського, Л. Ревуцького, С. Людкевича, відомих українських композиторів ХХ століття, таких як

В. Косенко, В. Барвінський, Ю. Щуровський, І. Шамо, В. Кирейко та інших; сучасних українських композиторів, у тому числі твори харківських композиторів – І. Ковача, Л. Шукайло, В. Соляникова.

«Хрестоматія з диригування» складається з трьох частин. Усі твори, що увійшли до цього видання, розташовані за принципом поступового ускладнення музичного матеріалу.

Перша частина – твори для диригування за дводольною схемою.

До цієї частини «Хрестоматії» увійшли 32 музичні твори.

Перевага надана музичним творам, які більш знайомі учням на слух або по роботі в класі специнструмента чи ансамблю. Твори не складні технічно та за образним змістом і при бажанні можуть виконуватися учнями на фортепіано для більш детального ознайомлення з ними.

Невелика трудність може виникнути під час диригування твору «Пастушок» (№ 4), в якому наприкінці п'єси (такти 69-71) відбувається коротка зміна музичного розміру 2/4 на 3/4 з поверненням у 2/4.

Друга частина – твори для диригування за тридольною схемою.

Ця частина хрестоматії налічує 33 музичні твори, більш складних за характером, художнім змістом та темпами. До вибору п'єс треба ставитися уважно, враховуючи характерні ознаки темпоутворення та творчі стилі композиторів різних часів.

Також до цієї частини залучені три музичні твори (№№ 31, 32, 33) що виконуються досить швидко, тому зручніше їх диригувати на «раз», об'єднуючи три долі такту в одному русі та використовуючи диригентські схеми на «два» або на «чотири», залежно від особливостей фразування та характеру твору.

Третя частина – твори для диригування за чотиридольною схемою.

Третя частина хрестоматії налічує 34 музичні твори ще більш складних за характерами, динамікою та особливо образним змістом. Для успішного опанування творів цієї частини бажано мати певний досвід роботи з музичним матеріалом та вже закріплені відповідні диригентські навички.

Музичний розмір усіх творів – 4/4 і переважну більшість із них диригують за чотиридольною схемою.

Проте твір за № 32 має кілька тактів (тт. 1000-1003, 1013-1015, 1032-1035) які, враховуючи досить швидкий темп, зручніше диригувати на «два», тобто за дводольною схемою. Виключенням є й музичні твори за № 33 та № 34, їх від початку і до кінця диригують на «два» за дводольною схемою, враховуючи вказівки композиторів – *alla breve*.

Окремо для учнів, яких зацікавить більш поглиблене знайомство з елементами диригентської техніки та специфікою диригентської професії, рекомендується перелік спеціальної літератури.

Рекомендована література.

1. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. — М. : Музыка, 1967. – 218 с.
2. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М. : Музыка, 1965. – 220 с.
3. Колесса Н.Ф. Основы техники дирижирования / Н.Ф. Колесса. – К. : Музична Україна, 1981. – 208 с.
4. Кофман Р.І. Виховання диригента: психологічні особливості. – К. : Музична Україна, 1986. – 32 с.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько. – М.-Л. : Музыка, 1965. – 218 с.
6. Маталаев Л.Н. Основы дирижёрской техники: методическое пособие / Л.Н. Маталаев. – М., 1984. – 194 с.
7. Мусин И.А. Техника дирижирования / И.А. Мусин. – Л. : Музыка, 1967. – 351 с.
8. Розумний І. Практичний посібник з диригування / І. Розумний. – К. : Музична Україна, 1959. — 198 с.

Твори для диригування за дводольною схемою

1. ВЕСНЯНКА

Ю. Бабенко

Moderato

mf

6

2. СОНЕЧКО

українська народна пісня в обр. Ю. Бабенка

12 Allegretto giocoso

mp

17

22 rit.

3. КОНЯЧКА

Ю. Бабенко

28 Allegretto *mp*

33

38

4. ПАСТУШОК

Ю. Бабенко

44 Leggiero *mp*

49 *mf*

54

mp

Musical score for measures 54-57. The piece is in 3/4 time. The right hand features a melodic line with slurs and ties, while the left hand provides a rhythmic accompaniment. A mezzo-piano (*mp*) dynamic marking is present in the second measure.

58

mf

Musical score for measures 58-61. The right hand continues the melodic line, and the left hand maintains the accompaniment. A mezzo-forte (*mf*) dynamic marking is present in the fourth measure.

62

mp

Musical score for measures 62-65. The right hand continues the melodic line, and the left hand maintains the accompaniment. A mezzo-piano (*mp*) dynamic marking is present in the second measure.

66

Musical score for measures 66-69. The right hand continues the melodic line, and the left hand maintains the accompaniment. The time signature changes to 3/4 in the final measure.

70

poco rit.

f *mp*

Musical score for measures 70-73. The piece is in 3/4 time. The right hand features a melodic line with slurs and ties, while the left hand provides a rhythmic accompaniment. A forte (*f*) dynamic marking is present in the first measure, and a mezzo-piano (*mp*) dynamic marking is present in the second measure. The tempo is marked *poco rit.* (slightly ritardando). The time signature changes to 2/4 in the final measure.

5. ДОЩИК

М. Лисенко - І. Беркович

74 *Allegretto*

p

78

83 *mf*

88 *p*

93 *rit.* *a tempo* *f* *sf*

6. ТЕЛЯТКО

В. Барвінський

98 *Allegro*

mp

102

107 *p*

112 *mf* *poco sostenuto*

117 *a tempo* *p* *f*

Detailed description: This is a piano score for a piece titled '6. ТЕЛЯТКО' by V. Barvinskyi. The score is in 2/4 time and G major. It consists of five systems of music, each with a grand staff (treble and bass clefs). The first system starts at measure 98 with a tempo marking of 'Allegro' and a dynamic of 'mp'. The second system starts at measure 102. The third system starts at measure 107 with a dynamic of 'p'. The fourth system starts at measure 112 with a dynamic of 'mf' and a 'poco sostenuto' marking. The fifth system starts at measure 117 with an 'a tempo' marking and dynamics of 'p' and 'f'. The piece concludes with a double bar line at the end of the fifth system.

7. ВОЛИНКА

Moderato

Й.С. Бах

122

p *f*

126

p *f*

130

mf

134

f *p*

138

p *f* *mf*

142

p *f*

146

p *f* *rit.*

8. ШАРМАНКА

150 Allegretto Д. Шостакович

mp *sempre staccato*

154

158

163

168

8va

173

178

183

Meno mosso

9. СТАРОВИННА ФРАНЦУЗЬКА ПІСЕНЬКА

з "Дитячого альбому"

П. Чайковський

188 Moderato *p*

193 *pp*

198

203 *p*

208 *mf* *p*

213

217

10. МАРШ ДЕРЕВ'ЯНИХ СОЛДАТИКІВ

з "Дитячого альбому"

П. Чайковський

221 Moderato

pp

226

231

236

p

Musical score for measures 236-241. The piece is in G major (one sharp) and 3/4 time. The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, including slurs and accents. The left hand provides harmonic support with chords and moving bass lines. A piano (*p*) dynamic marking is present at the start of measure 237.

242

mf

Musical score for measures 242-247. The right hand continues with a melodic line, featuring slurs and accents. The left hand has a more active bass line with eighth notes. A mezzo-forte (*mf*) dynamic marking is present in measure 245.

248

poco rit.

Musical score for measures 248-252. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand has a bass line with slurs. A *poco rit.* (slightly ritardando) marking is present in measure 250.

253

a tempo
p

Musical score for measures 253-257. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand has a bass line with slurs. An *a tempo* marking is present in measure 253, and a piano (*p*) dynamic marking is present in measure 254.

258

pp

Musical score for measures 258-263. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand has a bass line with slurs. A pianissimo (*pp*) dynamic marking is present in measure 260.

264

11. ПОЇЗД

Ю. Бабенко

269 Allegretto

mf

274

279

284

289

Musical score for measures 289-293. The system consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The key signature has one flat (B-flat). The music features a melodic line in the treble with various intervals and accidentals, and a bass line with chords and single notes. Measure numbers 289, 290, 291, 292, and 293 are indicated at the top of the treble staff.

294

Musical score for measures 294-298. The system consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The key signature has one flat (B-flat). The music continues with a melodic line in the treble and a bass line with chords and single notes. Measure numbers 294, 295, 296, 297, and 298 are indicated at the top of the treble staff.

299

Musical score for measures 299-303. The system consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The key signature has one flat (B-flat). The music continues with a melodic line in the treble and a bass line with chords and single notes. Measure numbers 299, 300, 301, 302, and 303 are indicated at the top of the treble staff.

304

Musical score for measures 304-308. The system consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The key signature has one flat (B-flat). The music continues with a melodic line in the treble and a bass line with chords and single notes. Measure numbers 304, 305, 306, 307, and 308 are indicated at the top of the treble staff.

309

Musical score for measures 309-313. The system consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The key signature has one flat (B-flat). The music continues with a melodic line in the treble and a bass line with chords and single notes. Measure numbers 309, 310, 311, 312, and 313 are indicated at the top of the treble staff.

314

Musical score for measures 314-318. The piece is in 3/4 time. The key signature has one sharp (F#). The right hand features a melodic line with a long slur over measures 317 and 318. The left hand provides a steady accompaniment of eighth notes.

319 *rit.* *a tempo* *rit.* *a tempo*

Musical score for measures 319-323. The tempo markings are *rit.*, *a tempo*, *rit.*, and *a tempo*. The right hand has a melodic line with a slur over measures 320 and 321. The left hand continues with eighth-note accompaniment.

324

Musical score for measures 324-328. The right hand has a melodic line with a slur over measures 325 and 326. The left hand continues with eighth-note accompaniment.

329

Musical score for measures 329-334. The right hand has a melodic line with a slur over measures 330 and 331. The left hand continues with eighth-note accompaniment.

335 *rit.* *p*

Musical score for measures 335-339. The tempo marking is *rit.* and the dynamic marking is *p*. The right hand has a melodic line with a slur over measures 336 and 337. The left hand continues with eighth-note accompaniment.

12. ГОРОБЕЦЬ

з дитячого зошита "Мої іграшки"

Л. Шукраїло

341 Moderato

mp *p*

346 *mf*

351 *p*

356 *mf* *p* *cresc.*

361 *f* *p* *mp* *sva...*

13. КОТИК І МИШКА

з дитячого зошита "Мої іграшки"

Л. Шукайло

367 Presto

p

371

376 *cresc.*

381 *mf*

386 *rit.* *a tempo* *f*

391

397

p

And.

14. УКРАЇНСЬКИЙ ТАНОК

Ю. Щуровський

402 Allegretto

mf

407

pp

413

418

f

423

pp

428

sf

15. ПЕТРУШКА

Л. Шукайло

Allegretto

434

mf

438

442 *f*

446 *8va* *Fine*

450 *p* *cresc.* *mf*

454 *mp* *p* *cresc.*

458 *f* *rit.* *p* *a tempo* *pp*

462

poco a poco cresc.

467

rit.

D.C. al Fine

16. ПОЛЬКА

з "Дитячого альбому"

П. Чайковський

472

Moderato

p

476

p

480

poco piu f

484

p

488

492

f *p*

497

17. ПОЛЬКА

Allegro giusto

В. Косенко

502

mf *mf*

506

Musical score for measures 506-509. The piece is in G major (one sharp) and 3/4 time. The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, often beamed together. The left hand provides a harmonic accompaniment with chords and single notes. Measure 509 ends with a fermata.

510

Musical score for measures 510-513. Measure 510 begins with a forte (*f*) dynamic. The right hand continues with a melodic line, and the left hand has a steady accompaniment. A dashed line labeled *8va* indicates an octave transposition for the right hand in measures 511-513. Measure 513 ends with a fermata.

514

Musical score for measures 514-517. Measure 514 starts with a piano (*p*) dynamic. The right hand has a melodic line, and the left hand has a simple accompaniment. A dashed line labeled *8va* indicates an octave transposition for the right hand in measures 515-517. Measure 516 includes a *dim.* (diminuendo) marking. Measure 517 ends with a *rit.* (ritardando) marking and a fermata.

518

Musical score for measures 518-521. Measure 518 begins with a piano (*p*) dynamic and a tempo marking of *a tempo*. The right hand has a melodic line, and the left hand has a simple accompaniment. A dynamic hairpin indicates a crescendo from *p* to *mf* (mezzo-forte) by measure 521. Measure 521 ends with a fermata.

522

Musical score for measures 522-525. Measure 522 begins with a piano (*p*) dynamic. The right hand has a melodic line, and the left hand has a simple accompaniment. A dynamic hairpin indicates a crescendo from *p* to *mf* by measure 525. Measure 525 ends with a fermata and the word *Fine*.

Trio

526 *f*

530 *p*

534 *f*

538 *rit.* $\#2$ $\%$

18. ПОЧУТТЯ

Moderato

542 $\%$ *p*

М. Глінка

546

p *mf*

Musical score for measures 546-549. The piece is in D major (two sharps). The right hand features a melodic line with slurs and accents, while the left hand provides a harmonic accompaniment. Dynamics range from piano (*p*) to mezzo-forte (*mf*).

550

pp

Musical score for measures 550-553. The right hand continues the melodic line with slurs and accents. The left hand accompaniment remains consistent. The dynamic is marked piano-piano (*pp*).

554

p *mf*

Fine

Musical score for measures 554-557. The right hand melodic line concludes with a final note. The left hand accompaniment ends with a final chord. Dynamics range from piano (*p*) to mezzo-forte (*mf*). The piece concludes with the word "Fine".

558

cresc.

Musical score for measures 558-561. The right hand melodic line begins with a repeat sign. The left hand accompaniment is consistent. The dynamic is marked *cresc.* (crescendo).

562

dim.

Musical score for measures 562-565. The right hand melodic line begins with a repeat sign. The left hand accompaniment is consistent. The dynamic is marked *dim.* (diminuendo). The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

19. П'ЕСА

із збірки "Дітям"

Б. Барток

566 Allegretto *p scherzando*

571 *mf*

576 *dim.* *p*

581 *f*

586 *dim.*

590 *rit.* *a tempo*

p *f*

20. СТАРОВИННА ПІСНЯ

С. Людкевич

594 *Andante semplice*

p *semplice dolce*

598 *pp*

602 *mf animando*

606 *rit.* *a tempo*

609

pp

613

617

pp

21. ВЕСЕЛІА ГРА

Аз. ІВАНОВ

620 *Con moto*

mf

624

628

mf

632

piu f

636

f *p*

641

mf

645

cresc.

649

f *mf*

22. СОНАТИНА

Л. БЕТХОВЕН

653 Allegro assai

f *p*

657

f *p*

661

f

665

p

669

Musical score for measures 669-672. The piece is in B-flat major (two flats) and 3/4 time. Measure 669 features a treble clef with a melodic line of eighth notes and a bass clef with a bass line of quarter notes. A repeat sign is present at the end of measure 670. Measure 671 begins with a forte (*f*) dynamic and features a treble clef with a melodic line of eighth notes and a bass clef with a bass line of eighth notes. Measure 672 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass.

673

Musical score for measures 673-676. Measure 673 starts with a piano (*p*) dynamic and features a treble clef with a melodic line of eighth notes and a bass clef with a bass line of eighth notes. Measure 674 has a forte (*f*) dynamic and features a treble clef with a melodic line of eighth notes and a bass clef with a bass line of eighth notes. Measure 675 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass. Measure 676 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass.

677

Musical score for measures 677-680. Measure 677 starts with a piano (*p*) dynamic and features a treble clef with a melodic line of eighth notes and a bass clef with a bass line of eighth notes. Measure 678 has a forte (*f*) dynamic and features a treble clef with a melodic line of eighth notes and a bass clef with a bass line of eighth notes. Measure 679 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass. Measure 680 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass.

681

Musical score for measures 681-684. Measure 681 features a treble clef with a melodic line of eighth notes and a bass clef with a bass line of eighth notes. Measure 682 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass. Measure 683 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass. Measure 684 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass.

685

Musical score for measures 685-688. Measure 685 features a treble clef with a melodic line of eighth notes and a bass clef with a bass line of eighth notes. Measure 686 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass. Measure 687 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass. Measure 688 continues the melodic line in the treble and has a whole note in the bass.

690

Musical score for measures 690-694. The piece is in B-flat major (one flat). Measure 690 starts with a treble clef and a bass clef. The treble staff has a melodic line with a slur over measures 690-694. The bass staff has a bass line with a slur over measures 690-694. The key signature is one flat.

695

f

Musical score for measures 695-698. The piece is in B-flat major (one flat). Measure 695 starts with a treble clef and a bass clef. The treble staff has a melodic line with a slur over measures 695-698. The bass staff has a bass line with a slur over measures 695-698. The key signature is one flat. The dynamic marking *f* is present at the beginning of measure 695.

699

dim.

p

Musical score for measures 699-702. The piece is in B-flat major (one flat). Measure 699 starts with a treble clef and a bass clef. The treble staff has a melodic line with a slur over measures 699-702. The bass staff has a bass line with a slur over measures 699-702. The key signature is one flat. The dynamic marking *dim.* is present at the beginning of measure 699, and *p* is present at the beginning of measure 702.

703

f

Musical score for measures 703-706. The piece is in B-flat major (one flat). Measure 703 starts with a treble clef and a bass clef. The treble staff has a melodic line with a slur over measures 703-706. The bass staff has a bass line with a slur over measures 703-706. The key signature is one flat. The dynamic marking *f* is present at the beginning of measure 703.

707

Musical score for measures 707-710. The piece is in B-flat major (one flat). Measure 707 starts with a treble clef and a bass clef. The treble staff has a melodic line with a slur over measures 707-710. The bass staff has a bass line with a slur over measures 707-710. The key signature is one flat.

711

dolce

715

719

f

23. ІТАЛІЙСЬКА ПОЛЬКА

С. Рахманінов

724

Allegretto

mf

729

cresc. *dim.* *p*

733

mf

Musical score for measures 733-736. The piece is in B-flat major (one flat). The right hand features a melodic line with slurs and accents, while the left hand provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines. The dynamic is marked *mf*.

737

cresc.

Musical score for measures 737-740. The right hand has a more active melodic line with slurs and accents. The left hand continues with harmonic support. The dynamic is marked *cresc.*. A triplet of eighth notes is indicated in measure 740.

741

pp

Musical score for measures 741-744. The key signature changes to D major (two sharps). The right hand features a rapid, flowing melodic line with slurs. The left hand provides a steady accompaniment. The dynamic is marked *pp*.

745

Musical score for measures 745-748. The right hand continues with a rapid melodic line, and the left hand maintains the accompaniment. The dynamic remains *pp*.

749

pp

Musical score for measures 749-752. The right hand continues with a rapid melodic line. The left hand provides accompaniment. The dynamic is marked *pp*. In measure 752, the dynamic changes to *mf*.

753

cresc. *f* *f*

This system contains measures 753 through 756. The right hand features a complex melodic line with many sixteenth notes, some beamed together, and some with accents. The left hand provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines. Dynamics include a crescendo leading to fortissimo (f).

757

This system contains measures 757 through 760. The right hand continues with intricate melodic patterns, including some slurs and accents. The left hand maintains a steady accompaniment. The key signature remains two sharps.

761

This system contains measures 761 through 764. The right hand has a very active melodic line with many sixteenth notes and accents. The left hand accompaniment consists of chords and moving lines. The key signature remains two sharps.

765

f

This system contains measures 765 through 768. The right hand continues with complex melodic figures, including slurs and accents. The left hand accompaniment is consistent. A fortissimo (f) dynamic is marked at the beginning of the system. The key signature remains two sharps.

769

This system contains measures 769 through 772. The right hand features a melodic line with many sixteenth notes and accents. The left hand accompaniment includes chords and moving lines. The key signature remains two sharps.

24. СОНАТА № 11

ч.3 (фрагмент)

В. Моцарт

773 Allegretto *p*

778

784

789

793 *f* *p*

Detailed description: This image shows a page of musical notation for the third movement of Mozart's Sonata No. 11. The page is numbered 44 at the top. The title is '24. СОНАТА № 11' and the movement is 'ч.3 (фрагмент)'. The composer is 'В. Моцарт'. The tempo is 'Allegretto' and the dynamics are 'p' (piano) and 'f' (forte). The score is in 2/4 time and consists of five systems of music. Each system has a treble and bass staff. The first system starts at measure 773 and ends at 777. The second system starts at 778 and ends at 783. The third system starts at 784 and ends at 788. The fourth system starts at 789 and ends at 792. The fifth system starts at 793 and ends at 797. The notation includes various note values, rests, and dynamic markings.

797

tr

f

This system contains measures 797 to 801. It begins with a trill (tr) over a note in the right hand. A repeat sign is present. The first ending leads to a section marked *f* (forte). The right hand plays a series of chords, while the left hand plays a steady eighth-note accompaniment.

802

This system contains measures 802 to 805. The right hand continues with chords, and the left hand maintains the eighth-note accompaniment.

806

806

f

This system contains measures 806 to 810. A section marked *f* begins. The right hand features chords and some melodic fragments, while the left hand continues with the eighth-note accompaniment.

811

811

This system contains measures 811 to 814. The right hand has a more active melodic line with slurs, while the left hand continues with the eighth-note accompaniment.

815

815

This system contains measures 815 to 818. The right hand features chords and melodic lines, and the left hand continues with the eighth-note accompaniment.

819

p

This system contains measures 819 through 822. The key signature is three sharps (F#, C#, G#). The music is written for piano. The right hand features a melodic line with eighth-note patterns and some chords, while the left hand plays a steady eighth-note accompaniment. A dynamic marking of *p* (piano) is placed above the right hand in the third measure.

823

This system contains measures 823 through 826. The right hand continues with melodic patterns, including a sequence of eighth notes with slurs. The left hand maintains the eighth-note accompaniment.

827

f

This system contains measures 827 through 830. The right hand has a melodic line with a long slur over the first two measures, followed by chords. A dynamic marking of *f* (forte) is placed below the right hand in the second measure. The left hand continues with the eighth-note accompaniment.

831

This system contains measures 831 through 834. The right hand features chords and melodic fragments. The left hand continues with the eighth-note accompaniment.

835

This system contains measures 835 through 838. The right hand has chords and melodic lines. The left hand continues with the eighth-note accompaniment. The system ends with a double bar line.

25. ВСТУП

до опери "Кармен" (фрагмент)

Ж. Бізе

Allegro giocoso

840

ff

f

844

848

852

p

Fine

856

Detailed description: This is a piano score for the introduction of 'Carmen' by Bizet, measures 840-856. The music is in 2/4 time with a key signature of two sharps (D major). The tempo is 'Allegro giocoso'. The score is written for piano (p) and features a strong dynamic contrast, starting with fortissimo (ff) and ending with piano (p). The piece concludes with a 'Fine' marking. The notation includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The score is divided into five systems, each with a measure number (840, 844, 848, 852, 856) at the beginning of the first staff. The first system includes the tempo and dynamic markings. The second system has a measure rest in the first measure. The third system has a measure rest in the first measure. The fourth system has a measure rest in the first measure and ends with 'Fine'. The fifth system has a measure rest in the first measure.

861

f

865

869

pp cresc. molto

D.C. al Fine

26. ЧОРНОМОРСЬКИЙ КОЗАК

з опери "Запорожець за Дунаєм"

С. Гулак-Артемівський

874 Allegretto

f

878

p

882

Musical score for measures 882-885. The piece is in G major (one sharp). The right hand features a complex texture with chords and moving lines, while the left hand provides a steady accompaniment of chords. Dynamics include *f* (forte) in measure 885.

886

Musical score for measures 886-889. The right hand has a more active melodic line with slurs and accents. The left hand continues with chordal accompaniment. Dynamics include *p* (piano) in measure 886 and *f* (forte) in measure 889.

890

Musical score for measures 890-893. The right hand features a dense texture of chords and moving lines. The left hand has a steady accompaniment. Dynamics include *p* (piano) in measure 891 and *mf* (mezzo-forte) in measure 892.

894

Musical score for measures 894-897. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand has a steady accompaniment. Dynamics include *p* (piano) in measure 894.

898

Musical score for measures 898-901. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand has a steady accompaniment. Dynamics include *f* (forte) in measure 898 and *p* (piano) in measure 899. There are *8va* markings above the right hand in measures 898 and 899, indicating an octave shift.

902

f

906

f

910

p *f*

914

f *p* *mf*

27. КОЗАЧОК

з опери "Запорожець за Дунаєм"

С. Гулак-Артемівський

918

Allegro vivace

p *pp* *rit.* *accel.*

923 *a tempo*

f

This system contains measures 923 through 927. The music is in a minor key. The right hand features a melodic line with eighth-note patterns and some slurs. The left hand provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines. A dynamic marking of *f* (forte) is present in the first measure of this system.

928

This system contains measures 928 through 931. The right hand continues with melodic development, including some chromatic movement. The left hand maintains a steady accompaniment. There are some slurs and accents in the right hand.

932

f

This system contains measures 932 through 935. The right hand has a more active melodic line with slurs. The left hand has some chords with slurs. A dynamic marking of *f* is present in the first measure.

936

f *ff* *sf*

This system contains measures 936 through 939. The right hand features a melodic line with slurs and accents. The left hand has chords with slurs. Dynamic markings include *f*, *ff* (fortissimo), and *sf* (sforzando).

940

f

This system contains measures 940 through 943. The right hand has a melodic line with slurs and some chromaticism. The left hand has a steady accompaniment. A dynamic marking of *f* is present in the first measure.

944

f

948

p rit. *cresc. accel.* *a tempo* *ff*

953

957

p G. P. *p*

962

pp *ff.*

28. ТАНОК

з опери "Запорожець за Дунаєм"

С. Гулак-Артемовський

968 Allegretto

972

976

980 *mf*

984 *f* *p*

988

p

This system contains measures 988 to 991. The music is in G major. The right hand features a complex texture with many beamed eighth and sixteenth notes, often in a descending or ascending scale-like pattern. The left hand provides a steady accompaniment with quarter and eighth notes. A piano (*p*) dynamic marking is present in the second measure.

992

This system contains measures 992 to 995. The right hand continues with intricate rhythmic patterns, including some triplets and slurs. The left hand maintains a consistent accompaniment. There are crescendo and decrescendo hairpins in the first two measures.

996

This system contains measures 996 to 1000. The right hand has a melodic line with some grace notes and slurs. The left hand accompaniment is consistent. There are accents (>) in the right hand in measures 997 and 998.

1000

8va

f

This system contains measures 1000 to 1003. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand accompaniment is consistent. A forte (*f*) dynamic marking is present in the second measure. An *8va* (octave) marking is shown above the right hand in the final two measures.

1003

f *p*

This system contains measures 1003 to 1006. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand accompaniment is consistent. A forte (*f*) dynamic marking is present in the second measure, and a piano (*p*) dynamic marking is present in the fourth measure.

1007

f

29. ЮНАК З ГАРМОШКОЮ

Allegro

Г. Свиридов

1010

f

1014

f

1018

f

1023

f

1028

1028

p

This system contains measures 1028 to 1032. It begins with two whole rests in both staves, each marked with a *v* (accents) and a $\#$ (sharp) indicating the key signature. From measure 1029, the right hand features a melodic line with slurs and accents, while the left hand provides a harmonic accompaniment of chords. A piano (*p*) dynamic marking is present in measure 1029.

1033

1033

This system contains measures 1033 to 1037. The right hand continues with a melodic line, and the left hand plays chords. The music is characterized by slurs and accents in the right hand.

1038

1038

f

This system contains measures 1038 to 1042. It starts with a forte (*f*) dynamic marking. The right hand has a melodic line with slurs and accents, and the left hand plays chords. A hairpin crescendo is shown between measures 1038 and 1040.

1043

1043

f

This system contains measures 1043 to 1047. It begins with a forte (*f*) dynamic marking. The right hand features a melodic line with slurs and accents, and the left hand plays chords. A hairpin crescendo is shown between measures 1043 and 1045.

1048

1048

This system contains measures 1048 to 1052. The right hand has a melodic line with slurs and accents, and the left hand plays chords. The system concludes with a $\#$ (sharp) indicating the key signature.

1053

ff sempre

1058

1063

ff marcatissimo

30. МЕТЕЛИЦЯ

Allegro moderato

В. Кирейко

1068

p

1072

1076

mp

1080

mf

1084

mf

1088

mf

1092

mf

1096

Musical score for measures 1096-1100. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two sharps (F# and C#). The music features a melodic line in the upper staff and a more rhythmic accompaniment in the lower staff. There are slurs and accents throughout.

1100

Musical score for measures 1100-1105. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two sharps. The music features a melodic line in the upper staff and a more rhythmic accompaniment in the lower staff. There are slurs and accents throughout. Dynamic markings include *f* and *mf*.

1105

Musical score for measures 1105-1110. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two sharps. The music features a melodic line in the upper staff and a more rhythmic accompaniment in the lower staff. There are slurs and accents throughout. Dynamic markings include *p*.

1110

Musical score for measures 1110-1115. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two sharps. The music features a melodic line in the upper staff and a more rhythmic accompaniment in the lower staff. There are slurs and accents throughout. Dynamic markings include *f* and *mf*.

1115

Musical score for measures 1115-1120. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two sharps. The music features a melodic line in the upper staff and a more rhythmic accompaniment in the lower staff. There are slurs and accents throughout. Dynamic markings include *p* and *8va*.

31. КОСАРИ

I. Соневицький

1121 Allegro ma non troppo

The musical score is written for piano in 2/4 time. It consists of five systems of music, each with a treble and bass clef staff. The first system (measures 1121-1124) begins with a *mf* dynamic marking. The melody in the treble clef features eighth-note patterns and rests, while the bass clef provides a simple accompaniment. The second system (measures 1125-1128) continues the melodic and accompanimental patterns. The third system (measures 1129-1132) shows the melody moving to a higher register with some chromaticism. The fourth system (measures 1133-1136) features a more active bass line with eighth-note accompaniment. The fifth system (measures 1137-1140) concludes with a melodic phrase in the treble and a corresponding accompaniment in the bass.

1141

Musical score for measures 1141-1144. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both staves feature a melodic line with a long slur spanning across the measures. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The music is in a minor mode.

1145

Musical score for measures 1145-1148. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both staves feature a melodic line with a long slur. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The music is in a minor mode. The lower staff has a dynamic marking of *ff* *vigoroso* starting in measure 1147.

1149

Musical score for measures 1149-1152. The system consists of two staves. The upper staff is in bass clef and the lower staff is in bass clef. Both staves feature a melodic line with a long slur. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The music is in a minor mode. The lower staff has a dynamic marking of *p dolce* starting in measure 1150.

1153

Musical score for measures 1153-1156. The system consists of two staves. The upper staff is in bass clef and the lower staff is in bass clef. Both staves feature a melodic line with a long slur. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The music is in a minor mode. The lower staff has a dynamic marking of *ff* starting in measure 1153 and *p* starting in measure 1154.

1157

Musical score for measures 1157-1160. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both staves feature a melodic line with a long slur. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The music is in a minor mode. The lower staff has a dynamic marking of *p* starting in measure 1157.

1161

p *cresc.*

1165

ff agitato
8va

1170

a tempo

1175

8va

1179

f

32. АНТРАКТ

Allegretto giocoso до 3 дії опери "Наталка -Полтавка"

М. Лисенко

1184

ff

1188

8va

1192

8va

1196

sub. p.

1200

f

The image shows a piano score for measures 1184 to 1200. The music is in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). The score is divided into five systems. The first system (measures 1184-1187) features a right-hand melody with eighth-note patterns and a left-hand accompaniment of chords and eighth notes, marked *ff*. The second system (measures 1188-1191) continues the right-hand melody with a *8va* marking above the staff. The third system (measures 1192-1195) also features a *8va* marking. The fourth system (measures 1196-1199) shows a change in the right-hand melody and a *sub. p.* marking in the left hand. The fifth system (measures 1200) concludes with a *f* marking in the left hand.

1204

1208

f sempre

1212

1216

8va

1220

poco a poco rall.

ff

Andante cantabile

1223

mp

1226

f

1229

cresc.

1232

f

dim.

rall.

1235

sostenuto

marcato

rall. molto

Allegro come prima

1238

f *f*

1242

ff

1246

ff pesante

1251

ff molto vivace

1256

ff sempre accelerando *rall.*

ЗМІСТ

1.	Ю. Бабенко. ВЕСНЯНКА	10
2.	СОНЕЧКО. Українська народна пісня в обр. Ю. Бабенка	10
3.	Ю. Бабенко. КОНЯЧКА	11
4.	Ю. Бабенко. ПАСТУШОК	11
5.	М. Лисенко – І. Беркович. ДОЩИК	13
6.	В. Барвінський. ТЕЛЯТКО	14
7.	Й.С. Бах. ВОЛИНКА	15
8.	Д. Шостакович. ШАРМАНКА	16
9.	П. Чайковський. СТАРОВИННА ФРАНЦУЗЬКА ПІСЕНЬКА з «Дитячого альбому»	18
10.	П. Чайковський. МАРШ ДЕРЕВ'ЯНИХ СОЛДАТИКІВ з «Дитячого альбому»	19
11.	Ю. Бабенко. ПОЇЗД	21
12.	Л. Шукрайло. ГОРОБЕЦЬ з дитячого циклу «Мої іграшки»	24
13.	Л. Шукрайло. КОТИК І МИШКА з дитячого циклу «Мої іграшки»	25
14.	Ю. Щуровський. УКРАЇНСЬКИЙ ТАНОК	26
15.	Л. Шукрайло. ПЕТРУШКА	27
16.	П. Чайковський. ПОЛЬКА з «Дитячого альбому»	29
17.	В. Косенко. ПОЛЬКА	30
18.	М. Глінка. ПОЧУТТЯ	32
19.	Б. Барток. П'ЄСА із збірки «Дітям»	34
20.	С. Людкевич. СТАРОВИННА ПІСНЯ	35
21.	Аз. Іванов. ВЕСЕЛА ГРА	36
22.	Л. Бетховен. СОНАТИНА	38
23.	С. Рахманінов. ІТАЛІЙСЬКА ПОЛЬКА	41
24.	В. Моцарт. СОНАТА №11 ч.3 (фрагмент)	44
25.	Ж. Бізе. ВСТУП до опери «Кармен» (фрагмент)	47
26.	С. Гулак-Артемівський. ЧОРНОМОРСЬКИЙ КОЗАК з опери «Запорожець за Дунаєм»	48
27.	С. Гулак-Артемівський. КОЗАЧОК з опери «Запорожець за Дунаєм»	50
28.	С. Гулак-Артемівський. ТАНОК з опери «Запорожець за Дунаєм»	53
29.	Г. Свиридов. ЮНАК З ГАРМОШКОЮ	55
30.	В. Кирейко. МЕТЕЛИЦЯ	57
31.	І. Соневицький. КОСАРІ	60
32.	М. Лисенко. АНТРАКТ до 3 дії опери «Наталка-Полтавка»	63